

بررسی روند رکود علمی اعضا هیئت علمی دانشگاه‌ها

نام دفتر: مطالعات اجتماعی

شماره مسلسل: ۲۱۰۱۰۳۸۷

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۶/۹

مقدمه

دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی به‌عنوان بنگاه‌های دانش مأموریت تولید علم و انتشار و ترویج آن را برعهده دارند و در این فرآیند نقش اعضای هیئت علمی این‌گونه مؤسساتی از برجستگی خاصی برخوردار است. اما به همان نسبت که سهم آنها در دستیابی به آخرین دستاوردهای دانش بشری و ترویج و انتشار آن یافته‌ها در قیاس با دیگر کارگزاران نظام رفیع و برجسته است، به همان نسبت نیز در معرض رکود و جاماندگی از پیشرفت‌های علمی روز قرار دارند. به‌خصوص که با سرعت گرفتن تولید علم امکان همراهی و هماهنگی تمامی اعضای هیئت علمی در تمامی عرصه‌های علمی به‌دلایل مختلف امکانپذیر نیست. با این همه بنگاه‌های دانش مورد اشاره می‌کوشند که با وضع مقررات تشویقی و تنبیهی امکان ارتقای هرچه بیشتر اعضای هیئت علمی را فراهم آورند و از افزایش مصادیق رکود علمی بکاهند.

رکود علمی از منظر مقررات استخدامی هیئت علمی

شاید برای اولین بار رکود علمی در مقررات استخدامی اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران مصوب دی‌ماه ۱۳۴۶ مطرح شد. ماده (۳۲) آیین‌نامه مذکور مقرر می‌داشت که «هرگاه رئیس دانشگاه به نحوی از انحا از رکود علمی و عدم کفایت و صلاحیت هریک از اعضای هیئت علمی دانشگاه برای وظایف آموزشی و یا پژوهشی محوله مطلع گردد کمیسیونی مرکب از سه نفر از استادانی که صلاحیت رسیدگی در مورد کارهای آموزشی و پژوهشی وی دارند ترتیب خواهد داد تا تحقیق به‌عمل آورد و گزارش کامل و موجهی بدهد.

تشکیل و گزارش کمیسیون مذکور به‌طور محرمانه خواهد بود و در صورتی‌که این گزارش حاکی از رکود علمی عضو یا عدم کفایت و یا صلاحیت او برای اجرای وظایف محوله باشد، رئیس دانشگاه مراتب را جهت رسیدگی و اتخاذ تصمیم به هیئت ممیزه دانشگاه ارجاع می‌نماید. چنانچه هیئت ممیزه پس از رسیدگی به کلیه فعالیت‌های علمی و پژوهشی عضو و اخذ توضیحات لازم، رکود علمی و یا عدم کفایت و صلاحیت عضو را محرز دانست به خدمت دانشگاهی او خاتمه داده می‌شود و به‌ترتیب زیر با وی رفتار می‌شود:

الف) در صورتی‌که عضو واجد شرایط بازنشسته شدن باشد بازنشسته می‌شود.

ب) در صورتی‌که عضو شرایط بازنشسته شدن را دارا نباشد کلیه وجوهی که بابت کسور بازنشستگی پرداخته است به او مسترد می‌شود.

تصمیم هیئت ممیزه پس از تصویب رئیس دانشگاه قطعی و لازم‌الاجراست.»

ماده (۱۷) مقررات مربوط به طرز تشکیل و اختیارات و وظایف هیئت ممیزه: مصوب ۱۳۸۷/۸/۱۸ هیئت منتخب شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز تصریح می‌کند بر اینکه، تصمیم‌گیری درخصوص ارتقای مرتبه و رکود علمی اعضای هیئت علمی منحصراً به‌عهده هیئت ممیزه «مؤسسه» است. به بیان دیگر تفویض اختیار به کمیسیون‌های تخصصی برای تصمیم‌گیری در این مورد مجاز نیست.

بر طبق تبصره «۲» ماده (۳) مقررات مربوط به طرز تشکیل و اختیارات و وظایف کمیته منتخب دانشکده/ پژوهشکده/... مصوب ۱۳۸۷/۸/۱۸، گزارش رکود علمی عضو هیئت علمی، تشکیل جلسه کمیته منتخب درخصوص رسیدگی به این گزارش و اعلام نتیجه بررسی پرونده در کمیته منتخب به رئیس دانشکده/ پژوهشکده/... و طی مراحل بعدی به طور محرمانه خواهد بود. بر طبق ماده (۴) همین مصوبه رئیس دانشکده/ پژوهشکده/... موظف است نتیجه بررسی پرونده ارتقای مرتبه رکود علمی (در صورت تأیید رکود علمی) در کمیته منتخب را ظرف مدت ۱۵ روز از تاریخ اعلام نظر کمیته، کتباً به عضو هیئت علمی اعلام نمایند.

عضو هیئت علمی می‌تواند ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ کتبی نظر کمیته، اعتراض خود را به رئیس دانشکده/ پژوهشکده/... تسلیم نماید. در غیر این صورت جریان پرونده ادامه می‌یابد (اگر قابل جریان باشد). در صورتی که عضو هیئت علمی در مهلت مقرر اعتراض نماید، کمیته منتخب موظف است مجدداً به پرونده وی رسیدگی و نظر خود را ظرف مدت یک‌ماه از تاریخ وصول اعتراض، به طور کتبی به رئیس دانشکده/ پژوهشکده/... اعلام نماید. پس از اعلام نظر مجدد کمیته، جریان پرونده ادامه می‌یابد (اگر قابل جریان باشد).

ماده (۱۱) دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه تبصره «۲» ماده (۱) قانون اصلاح پاره‌ای از مقررات مربوط به پایه حقوق اعضای رسمی هیئت علمی (آموزشی و پژوهشی) شاغل و بازنشسته دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با عنوان دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه خدمت موظف و اعطای ترفیع اعضای هیئت علمی آموزشی و پژوهشی مصوب ۱۳۷۷/۱۲/۳، مصداق رکود علمی را «عدم کسب حداقل امتیاز برای ارتقای عضو هیئت علمی طی سه سال متوالی» مشخص کرده است.

با عنایت به مراتب فوق موضوع رکود علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی موضوع جدیدی نیست، اما در حال حاضر به دلایل زیر این مسئله بارزتر گشته است:

۱. افزایش تعداد دانشجویان، رشته‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی، نیاز به افزایش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. حال آنکه شاخص هیئت علمی متناسب با شاخص رشد جمعیت دانشجویی کشور رشد نکرده است. در نتیجه هیئت علمی موجود، بیش از حد درگیر مشغله‌هایی چون تدریس بیشتر از ساعات موظفی و... گردیده‌اند بدون اینکه فرصت انجام امور پژوهشی و ارتقای سطح علمی خود متناسب با تحولات پرشتاب علمی را داشته باشند.

۲. با توجه به روند سریع تولید علم در جهان، همگام شدن با توسعه علمی به صرف وقت زیادی احتیاج دارد، که این با مشغله بیش از حد اعضای هیئت علمی منافات دارد به خصوص که مشغله زیاد هیئت علمی عمدتاً ناشی از انجام امور تکراری در حوزه تدریس است.

۳. آیین‌نامه ارتقای نسبت به گذشته شکل کمی و محاسباتی به خود گرفته است و لاجرم ارزیابی عملکرد هیئت علمی به صورت دقیق‌تری نسبت به گذشته انجام می‌شود.

بنابراین به منظور فعال کردن و همراه شدن اساتید و اعضای جامعه علمی کشور با روند جریان علمی در جهان، که مورد توقع مؤسسات دانشگاهی است، اجرای مقررات مرتبط با رکود علمی در آیین‌نامه استخدامی، در زمان کنونی بیش از گذشته کاربرد دارد. در همین راستا تعدادی از اساتید دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی مشمول این بند از مقررات استخدامی قرار گرفته‌اند که آمار دقیقی از اعضای هیئت علمی مشمول رکود علمی در دسترس نیست.

ضمن اینکه باید در نظر داشت در فضای سیاسی جامعه هر حرکتی از جمله برخورد با اساتیدی که دچار رکود علمی هستند، می‌تواند صبغه سیاسی به خود بگیرد و با این دلیل به عنوان پدیده‌ای غیرطبیعی جلوه‌گر شود.